

OBSAH

Lenka Kvasničková

Úvodem... • 2

Patricia Černáková

PK principy

– malé intenzivní systémy • 3

Lenka Kvasničková

Permakultura ve městě • 4

Kniha „Zdravá zahrada“ • 4

Lucie Komendová

Bylinkový had a bylinkový strom • 5

Libuše Mičolová

Přírodní zahrada u smrku • 6

Odevšad... • 7

Lenka Kvasničková

Maminčina zahrádka • 8

Marcel Suško

Organické záhradky pre školy • 9

Rozhovor s Marcelem Suškem

Najít společnou řeč • 10

Hela Vlašínová

Plevele nebo divoké zeleniny?

Mochna husí • 12

Cyklus „Setkání přátel

přírodní zahrady“ • 13

Hela Vlašínová, Dana Kellnerová

Na pouti po zajímavých koutech

Slovenska s EUPC • 13

Karel Daněk

Keltský stromokruh a život člověka • 16

Michal Kratochvíla

Hra – cesta k realizaci Rodové osady • 17

Jiří moravský Brabec

Dubnový náměsíčník • 18

Kalendář akcí • 19

Permakultura (CS) • 19

CHCETE SI PŘEDPLATIT?

Máte-li zájem si časopis Klíčová díрка předplatit, zašlete, prosím, objednávku na **adresu redakce**. Přidělíme vám číslo předplatitele, které pak při platbě složenkou typu A uvedete jako **variabilní symbol**. Jako adresu příjemce napište **adresu Permakultury (CS)**, číslo účtu v ČR je **2025968359/0800**, v SR je **20195853/6500**. Cena jednoho čísla je pro předplatitele 33,- Kč, cena jednoho ročníku (4 čísla) je tedy 132,- Kč.

Ke korespondenci ohledně časopisu použijte **adresu redakce** (Lipová 20, 602 00 Brno) nebo **kd@permakultura.cz**.

Děkujeme všem, kteří se podílejí na vydávání časopisu Klíčová díрка či jej jakýmkoli způsobem podporují. Již nyní se můžete těšit na příští číslo, které se bude zabývat (nejen) jarní zeleninou.

ÚVODEM...

Vážení čtenáři,

oslovuji vás dnes posledním úvodníkem roku 2006. Protože mi kamarádka poradila, abych bolest v krku využila k předvánočnímu rozjímání, ráda bych se tentokrát zastavila u pochybností lidí nad některými principy permakultury.

Pochybnosti a kritické myšlení jsou v našem světě s tolika sliby a lákadly celkem na místě a je dobře, když zvažujeme své volby. Permakultura možná není pro každého nejlepší volba, je ale srozumitelná a pro mnoho lidí *přijatelná*. Permakultura se stále vyvíjí, proto i její principy se mohou časem zdokonalovat. Permakultura není jeden princip, je to celý komplex principů, které se navzájem doplňují. Permakultura mnoha lidem pomáhá na jejich cestě za plnějším životem. Permakultura se možná nejeví jako efektivní při „zachraňování planety“, ale planeta nepotřebuje zachránit. Zachránit potřebujeme my – lidi.

Permakultura neučí, jak prorazit hlavou zeď. Spíš doporučuje hledat očima dveře.

Přeji příjemné čtení!

Lenka Kvasničková

PIŠTE NÁM

Potýkáte-li se na svém pozemku s problémy při realizaci vašich projektů, můžeme vám je pomoci vyřešit v naší poradně pro čtenáře.

Zároveň stále hledáme nové a fungující nápady pro permakulturní systémy. Proto, máte-li nějaké zajímavé zkušenosti, zážitky a „zlepšováky“ týkající se této oblasti, podělte se o ně i s ostatními čtenáři Klíčové dírky.

Těšíme se na vaše reakce a příspěvky.

KALENDÁŘ AKCÍ

Permakultura (CS) – plánované akce

Prosíme všechny zájemce, aby se vždy a dostatečně dlouho před začátkem akce ohlásili na kontaktní adresu a vyžádali si aktuální a upřesňující informace ohledně konané akce. Také můžete očekávat účastnický poplatek na některých akcích. Pro jistotu se na akce, které Vás zajímají, dívejte i do kalendáře akcí na www.permakultura.cz (.sk) – tam budou podrobnější informace.

9. – 11. 2. 2007 ... 5P – design: spodní voda, herní prvky – ZŠ **Boleradice**
Garant i kontakt: *Mirka Vavriková, VavrikovaMiroslava@seznam.cz*, tel.: +420 776 384 697

únor 2007 ... 5P – design obchůdku v **Brně** + stavba dřevěného patra. Omezený počet osob, zájemcům bude termín upřesněn!
Garant i kontakt: *František Kurtin, kurtin@ekodum.cz*

22. 3. 2007 ... seminár Umenie školných biozáhrad **Košice**
Garant i kontakt: *Silvia Szabóová, silvia@sosna.sk*

14. – 15. 4. 2007 (nezaručeno) ... 5P – design, řez stromů, německá kopa – **Praha**; Garant a kontakt: *Pavel Kučmaš, pota1@yahoo.com*, tel. +420 777 945 007

20. 4. 2007 a 12. 10. 2007 ... BIOLETS, výmenná burza, **SOSNA, Košice**
Garant i kontakt: *Silvia Szabóová, silvia@sosna.sk*

20. – 22. 4. 2007 ... Pracovní seminář O bylinkách a kvetínách – **Bučany**; Garant akcie: *Vilo Šimek* *)
Garant odborného programu: *Marianna Holušová-Ružičková*

4. – 8. 5. 2007 ... 5P – velký design – Klášter **Sychrov**
Garant: *Pavla a Petr Sedláčkoví, pavla@permakultura.cz*

17. – 21. 5. 2007 ... Uvodný PK kurz – **Bučany**
Garant akcie: *Vilo Šimek* *)
Garant odborného programu: *Patricia Černáková a Marcel Suško (pramen.zivota@stonline.sk)*

15. – 17. 6. 2007 ... 5P – pozdní řez stromů – **Veska**
Garant i kontakt: *Kali a Laco Švecovi, laco.svec@atlas.cz*

28. 6. – 1. 7. 2007 ... Pracovní seminář Štruktúry z hlíny, slamy, dřeva – **Bučany**
Garant akcie: *Vilo Šimek* *)
Garant odborného programu: *Z. Kierulfová*

7. – 8. 7. 2007 ... Konvergence permakultury – **Ponická Huta**
Garant akce: *Jana a Michal Nemšákovi*
Kontakt: *Michal Nemšák, michal.nemsak@zmail.sk*

23. – 29. 7. 2007 ... Učitel'ský kurz – **Bučany**
Garant akcie: *Vilo Šimek* *)
Garant odb. programu: *Dana Křivánková, Čestmír Holuša*

26. – 29. 7. 2007 ... Učitel'ský kurz – **Bučany**
Garant akce: *Vilo Šimek* *); Anglický lektor: *Andy Goldring*

29. 7. – 10. 8. 2007 ... Úplný kurz PK dizajnu – **Bučany, Košariská**; Garant akcie: *Vilo Šimek* *)
Garant odborného programu: *Dana Křivánková, Čestmír Holuša (Cestmir.holusa@lipka.cz)*

*) Kontakt: *Vilo Šimek, dorota@slovanet.sk*, tel.: +421 903 717 782

PERMAKULTURA (CS)

je mezinárodní nevládní organizace, sdružující členy z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Vznikla jako občanské sdružení v roce 1997.

Cíle

- propaguje a rozšiřuje myšlenky PK
- sdružuje absolventy PK kurzů
- garantuje kvalitu a úroveň odborných lektorů vyučujících na PK kurzech
- garantuje dodržení mezinárodně uznaného programu kurzů a tím zajišťuje i uznání absolventských osvědčení v zahraničí
- zprostředkovává kontakty s ostatními národními asociacemi PK a dalšími subjekty
- zprostředkovává výměnu praktických zkušeností a ověřuje převzaté struktury a systémy v našich zeměpisných podmínkách
- zprostředkovává přístup k novým informacím
- informuje o výrobcích a technologiích, které vznikly podle PK principů

Podmínky členství

Členství vzniká:

- přímo, po absolvování Úplného kurzu permakulturního designu
- se souhlasem rady – vyplněním přihlášky (fyzická osoba)
- na návrh rady se souhlasem Valné hromady (právnícká osoba)

Členství je řádné, pokud člen platí členské příspěvky, je dosažitelný a spolupracuje.

Členský příspěvek činí 500,- Kč/Sk ročně.

Je možné pasivní členství za 100,- Kč ročně. Organizace zaplatí členský příspěvek 1 800,- Kč ročně. Za stejnou cenu je možné bioregionální členství – minimálně čtyři zájemci v jednom regionu.

Kontakt

v ČR: Permakultura (CS)

Lipová 20
602 00 Brno
e-mail: pk@permakultura.cz

v SR: Patricia Černáková

Hajnalov mlyn 68, 962 65 Medovarce
tel.: +421 (0) 907 167 907
e-mail: kancelaria@permakultura.sk

PK PRINCÍPY - MALÉ INTENZÍVNE SYSTÉMY

Patricia Černáková

Často sa stretávam s námietkami, že permakultúra je len pre ľudí z vidieka. V meste vraj na to nie je priestor, pretože väčšina ľudí žijúcich v mestách obýva byty v panelákoch, prípadne majú len malé záhradky okolo domu. Permakultúra však nie je niečo, čo je niekomu určené, je to stav vecí v harmónii podľa zákonov prírody a ľudí, pričom tieto zákony platia rovnako pre mestá i vidiek. Jednotne tieto zákony nazývame permakultúrne princípy a princípy permakultúrneho dizajnu. Vďaka nim sme schopní rýchlo a efektívne navrhovať a využívať priestor okolo nás bez zbytočných chýb pri plánovaní.

Jedným zo základných princípov permakultúrneho dizajnu je tvorba malých intenzívnych systémov, pretože cieľom permakultúrneho dizajnu je čo najdokonalejšie a najintenzívnejšie využiť čo najmenší priestor pre získanie plnohodnotnej potravy a ponechať čo najväčší priestor pre iné živé bytosti, tzv. zónu divočiny. V meste s týmto princípom pracujeme veľmi často práve pre priestorové obmedzenia pozemkov.

Malý intenzívny systém (MIS) - Podme si toto slovné spojenie rozobrať bližšie a tak pochopiť jeho význam a uplatnenie v praxi.

Malý – rozmerovo sa tomuto slovu dá prisúdiť priestor nie menší ako okno či balkón, kde sme už schopní navrhnuť v rámci priestoru súbor štruktúr a živých bytostí, ktoré spolu vytvoria „systém“.

Intenzívny – znamená plne využitý; maximalizované výnosy priestoru (nie len plochy) s efektívnym využitím času, striedania ročných období a pod.

Systém – súbor vecí, ktoré sú na seba vzájomne naviazané, sú vzájomne prospešné, prepojené sieťou vzťahov vytvárajúcich cyklus so zámerom minimalizovať odpady, straty a maximalizovať výnosy. Vzťahy majú svoju vnútornú logiku a poriadok.

Najznámejším „učebnicovým“ príkladom MIS je príklad kurníka spojeného so skleníkom s priamym výbehom do záhrady. Pri plote záhrady je strom, napr. moruša, ktorá počas obdobia, kedy sliepky do zeleninovej záhrady nepúšťame (v lete) prináša potravu priamo do výbehu (padajúce plody) a tiež tieni výbeh pred úpekcom. Sliepky sú napájané vodou zo striech skleníka a kurníka, svojím dýchaním obohacujú skleník o CO₂ potrebný pre

rast biomasy (zeleniny), na oplátku v zime im skleník zohreje príbytok. Od jesene do jari majú sliepky priamy výbeh do záhrady, kde ju očistia od škodcov a vyhnoja. Hnoj z výbehu a kurníka (pokiaľ je umiestnený nad záhradkou) dážď splachuje ku plotu záhrady, kde sa vytvorí prirodzeným kompostovaním vynikajúce hnojivo, prípadne tu vytvoríme kompostovisko, kam trus nosíme spolu so zbytkami nechcených rastlín (buriny a pod.) zo skleníka. Všetko je orientované tak, aby pasívne využívalo klímu a orientáciu voči slnku ako aj gravitáciu.

Podobne pristupujeme aj k záhradke, kde sa snažíme vysadiť čo najviac rôznych druhov kvetín, korenín, liečivých bylín, zeleniny i ovocia na čo najmenšej ploche, čím vlastne preventívne zamedzujeme rastu burín, keďže pre ne už tam miesta niet a tiež zamedzujeme napadnutiu „škodcami“, pretože rastliny vytvárajú diverzifikované spoločenstvo, kde sa nemusíme báť, ak je jeden druh poškodený, keďže tam máme tri ďalšie zastupujúce jeho miesto v strave či inom využití. Takto sme na malej ploche vytvorili jednoduchý kolobeh spracovania odpadov od rastlín a živočíchov, kolobeh živín medzi rastlinami v spoločenstve, cyklus pestovania rôznych druhov počas sezóny a v konečnom dôsledku sme znížili množstvo práce i času potrebného na ošetrovanie takéhoto systému, keďže je z veľkej miery sebestačný, čo sa týka výživy i ochrany pred vonkajšími vplyvmi.

Ešte v menšom sa dá MIS vytvoriť na balkóne bytu v paneláku, pričom pri jeho plánovaní musíme zohľadniť nosnosť balkóna (ako zákona zo sveta ľudí) a tiež charakteristiky prírodných ekosystémov (napr. existenciu zvierat v ekosystéme). Príklady tvorby balkóna sú uvedené v knihe *P. Whitefielda: Permakultura v kostce*, preto tu uvediem len pár štruktúr, ktoré môžete v takomto MIS využiť: kompostovacie záhony, vtáčie búdky, krmidlá, treláže, závesné misy, domáce kompostéry (na odpad z kuchyne), akváriá, kvetináče a rastliny ako kvetiny, bylinky, koreniny, špeciálne odrody balkón. zeleniny (napr. paradajky, jahody), vinič či iné popínavky (napr. fazuľa), banánovník, citrónovník, pepino gold, čučoriedky atď.

Pri týchto miniatúrnych dizajnoch uplatňujeme úplne rovnaké princípy ako pri lesoch či farmách, no priesto-

rové obmedzenie nás núti byť kreatívnejšími než bežne, čo môže viesť k netradičným riešeniam. Ich súčasťou by mala byť vodná plocha alebo nádrž, pestovateľská plocha, úkryt pre zvieratá, posedenie pre pozorovanie. Pre tento typ PK dizajnu je vhodné čo najpresnejšie poznanie potrieb a výnosov + odpadov jednotlivých štruktúr a organizmov, aby sme mohli čo najviac „zacyklovať“ tieto charakteristiky vzájomným prepojením (tzv. analýza vstupov/výstupov).

Ako nástroj pre tvorbu dizajnu pri MIS sa osvedčuje náhodný dizajn, ktorý je založený na „nelogickom“ usporiadaní štruktúr. Na papieriky napíšeme všetky štruktúry, ktoré by sa mali v dizajne objaviť: kompostér, búdka, kvetináč, akvárium a pod. Tieto voľne rozhodíme. Nekomentujeme, ako sa usporiadali. Vezmeme papieriky s predložkami (z, na, do, pod, nad, v, medzi atď.), zamiešame ich a ako karty len vyťahujeme a bez logického úsudku ukladáme medzi slová, čím nám vznikajú vzťahové charakteristiky, napr. kvetináč na búdke, kompostér v akváriu, búdka pod kompostérom a pod. Potom je už len na nás, ako si s tým poradíme a koľko predstavivosti zo seba uvoľníme a tak nájdeme odpoveď aj na zdanlivo nelogické usporiadanie štruktúr, ktoré so sebou prináša ruka v ruke veľké úspory priestoru i času.

MIS prinášajú okrem potechy z nekontrolovanej predstavivosti ešte ďalšie pozitíva, ktorými sú hlavne znížovanie nákladov na tvorbu PK dizajnu a vytváranie tzv. jadrových dizajnov (malých sebestačných dizajnov v rámci celkového dizajnu pozemku), čím sa zvyšuje stabilita celkového dizajnu, pretože celý systém PK dizajnu pozemku je stabilnejší, keď sú v ňom ešte navrhnuté stabilné podsystemy.

Na záver uvediem ešte pár príkladov najvyužívanejších štruktúr v MIS, ktoré sa pomaly už stávajú nevyhnutnou súčasťou takýchto podsystemov v rámci PK dizajnu: strešné záhrady (zelené strechy), príbytky (krmidlá, napájadlá) pre zvieratá, nádrže s dažďovou vodou (malé jazierka), pivnice (podzemné skrýše), kompostoviská (kompostéry), posedenie, skleníky (okná), malé pracovné priestory (dielne, stoly), strom (krík), pričom jedna štruktúra môže zastupovať aj niekoľko ďalších – PK princíp – každá vec v PK dizajne má mať aspoň tri funkcie...

téma:

PERMAKULTURA VE MĚSTĚ

PERMAKULTURA VE MĚSTĚ

Lenka Kvasničková

Vzpomínám si na jednu lekci permakulturního kurzu, kde se rozebírala otázka měst. Co vlastně znamenají města? Co produkují? A co spotřebovávají? Pokud si tyto otázky napíšete vedle sebe na papír a pod ně zaznamenáte všechny odpovědi, které vás napadnou, je jasné, že co se týče životně důležitých věcí (voda, vzduch, potraviny), města z nich účinně vyrábějí odpad. Nechci města nijak zatracovat – nabízejí i spousty výhod. Jste u centra dění a kultury, máte všude blízko, díky městské hromadné dopravě se celkem snadno obejdete bez automobilu, města nabízejí množství pracovních možností, škol a podobně. Mám rozumné a vzdělané přátele, kteří si bez denních kontaktů s přáteli a návštěv divadel a koncertů nedovedou představit život. Obliba měst nás však nezabavuje zodpovědnosti za naše životní prostředí.

Jedna z hlavních myšlenek permakultury je právě zodpovědnost za zátěž, kterou civilizací způsobujeme životnímu prostředí. A každý bychom té zátěži měli ulevovat právě na prostoru, jenž obýváme – který je „nás“. Permakultura se snaží vrátit pěstování užitečných plodin do měst. Z permakulturního hlediska je lepší ovocná a zeleninová zahrada než anglický trávník a anglický trávník je zase lepší než zámková dlažba. Proč? Anglický trávník vyžaduje mnoho vstupů v podobě vody a energie, zato produkuje kyslík a transpirací zvlhčuje okolní prostředí. Permakulturní okrasně užitková zahrada dělá toto všechno s rozumnějšími vstupy, kromě toho poskytuje ještě lidem potravu – potravu, která nemusela být přivezena a skladována, popřípadě vy-

pěstována v rozsáhlých chemicky ošetřovaných monokulturách.

Ve městech se často stává, že zápasíme s nedostatkem místa, v horším případě k tomu ještě s nedostatkem času. Charakteristická městská stanoviště – balkóny – představují navíc ještě poměrně náročná stanoviště, kde musíme počítat s větrem, suchem a silným, nebo naopak velmi sporým osluněním. Rozdělit čas a určit priority si musí každý sám, na ušetření místa ale existuje spousta starých a osvědčených i nových a průkopnických „zlepšováků“. Ty můžeme, většinou dokonce musíme, všelijak kombinovat.

Truhlíky se dají umístit kamkoli – na balkóny, terasy, zábradlí, okna, na zdi vedle sebe, nad sebe do sebe nebo kaskádovitě. Z bylin lze v truhlících pěstovat téměř cokoli. Zelené střechy a fasády kromě toho, že fungují jako jistý druh izolace a mají všechny pozitivní funkce zeleně, je možné využívat rovněž k „pěstování jídla“. Není u nich třeba řešit nároky na plochu. Treláže jsou způsob pěstování popínavek všeho druhu, mohou odrážet slunce (vytvářet stín, nebo směřovat paprsky někam cíleně – tzv. sluneční past). Jedlé popínavky samozřejmě dávají sklizeň. Zákrsky a ovocné stěny jsou ovocné stromy v malém, nebo v balení „na placato“, šetří místo, i když se na to někdo může dívat jako na znásilňování stromů. Zajímavým prvkem se může stát UNIFIT¹⁾. Zjednodušeně se jedná o pěstební jednotku složenou z foliových mis umístěných nad sebou na středním stabilizačním sloupku. Unifit zvětšuje pěstební plochu a lze ho využít pro pěstování bylin.

¹⁾ Unifit je chráněný průmyslový vzor č. 22541/91. Více se o něm můžete dočíst v knize Klabík F., Lánová B.: UNIFIT a biopěstování.

KNIHA „ZDRAVÁ ZAHRADA“

Ze setkávání přátel přírodní zahrady v Brně se stala docela hezká tradice. Protože však přicházejí noví a noví zájemci a probíráme nejružnější témata, pokusila jsem se vytvořit něco ucelenějšího, podělit se s vámi o své zkušenosti, inspirovat vás, zprostředkovat vám rady moudrých zahradníků i zkušenosti jiných poctivých hledačů, abyste si mohli ušetřit mnohá zklamání. Tak vznikl rukopis knihy „Zdravá zahrada“, která vychází koncem roku 2006 v nakladatelství ERA. Chtěla bych vás prostřednictvím této knihy všechny povzbudit a být vám průvodcem při zakládání vaší zdravé zahrady a péči o ni. V knize však nenajdete seznam přesných návodů a příkazů, jak a co dělat, a zákazů, co nedělat... Pokouším se spíše, abyste porozuměli důsledkům svého počínání, bez toho by takové návody měly pro vás jen velmi malý význam.

Kniha bude doplněna barevnou fotografickou přílohou, obrázky, schémata a užitečnými tabulkami. Doufám, že v ní najdete něco přínosného.

Hela Vlašínová

BYLINKOVÝ HAD A BYLINKOVÝ STROM

Lucie Komendová

aneb zajímavé způsoby pěstování rostlin na velmi malém prostoru – na fasádě domu, balkonu, plotu či sloupu elektrického vedení.

Bylinkový had

Z pevné látky nebo geotextilie vytvoříme hada (dlouhý pytel), kterého naplníme zeminou a osázíme. Hady můžeme libovolně tvarovat

KRESBY: LENKA KVASNÍČKOVÁ

a připevnit na zdi, ploty, okapy nebo balkony.

Kromě toho, že je konečný výrobek praktický, je také velmi dekorativní. Ožíví šedou fasádu nebo smutný plot.

Co budeme potřebovat?

Ideální materiál na výrobu bylinkového hada je pevný jutový pytel nebo geotextilie, které se používají na protierozní ochranu svahů, drenáže atd.

Geotextilie dobře odolává povětrnostním podmínkám, zadrží i ty nejjemnější částčky půdy a přesto propustí vodu. Kromě toho není drahá (20 Kč/m²) a je k dostání v různých barvách.

Průměr hada by měl být minimálně 20 cm. Na sešití použijeme nerezavějící drát nebo umělohmotný provaz, aby se nám náš originální výrobek brzy nerozpadl.

Hotovou „hadí kůži“ naplníme vhodnou zeminou a vyřízneme díry, do kterých vysadíme rostliny. Mů-

žeme sázet bylinky, koření, jahody, zeleninu nebo okrasné květiny.

Z hadů můžeme vytvořit nápisy na zdi, plotu atd. Fantazii se meze nekladou ☺.

Kdo má obavu ze zašpinění fasády, může na spodní stranu hada připevnit fólii, dřevěnou desku nebo celého hada namontovat na jednoduchou dřevěnou konstrukci.

Než hada připevníme, je nutné promyslet závlahu; i nejvyšší bod musí být dostupný.

Aby náš had nehladověl, přidáváme k zálivce ještě bylinný výluh nebo jichu jako hnojivo (např. kositál s kopřivou). Výluh, který používáme v zeleninové zahradě, se musí však silně zředit, a to ještě jednou cca 1:10.

Plochy, které jsou jednoduše dostupné – např. kolem oken – osázíme kořením, které používáme nejčastěji, a na hůře dostupná místa vysadíme květiny.

Hada osazujeme především jednoletkami. Můžeme samozřejmě použít i vytrvalé rostliny, ale v tom případě musíme myslet na přezimování. Tenké tělo hada lehce promrzne a „vysvlečený“ taky nevypadá na domovní zdi úplně nejlépe. Proto ho na podzim odmontujeme, smotáme a najdeme mu vhodné místo na přezimování nejlépe venku, kde ho přikryjeme listím a slámou, aby zemina nepromrzala.

Rostliny brzy obrostou celého hada a můžeme sklízet přímo z okna čerstvé bylinky a koření.

Bylinkový strom

Pokud máme k dispozici jen velmi málo místa pro naše rostliny, můžeme vytvořit „bylinkový strom“ nebo „bylinkový sloupek“.

Na výrobu potřebujeme podobné „ingredience“ jako na bylinkového hada – jutový pytel, kokosovou rohož nebo silný filc a drát nebo pevný provaz. Z tohoto materiálu vytvoříme kapsy na bylinky, které objímají strom.

Upraveno a přeloženo
podle Seppa Holzera,
z knihy Wo ein Wille,
da ein Weg.
Lucie Komendová
www.ZahradaProRadost.cz

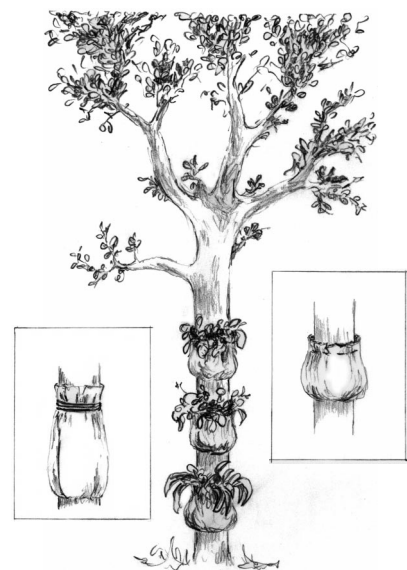
Pytel či rohož přivážeme ke kmeni pevným provazem nebo drátem, jak je vidět na obrázku. Kapsy naplníme vhodnou zeminou a můžeme sázet. Při přivazování dáme samozřejmě pozor, abychom nepoškodili kmen.

Při osazování platí stejná pravidla jako u bylinkového hada – často používané koření vysadíme dolů, aby bylo „po ruce“, a květiny do horní části stromu.

Jehličnaté stromy se k tomuto účelu příliš nehodí, protože je pod nimi hodně stínu. Ani rozložitý starý buk se pro tento způsob pěstování příliš nehodí.

U bylinkového stromu bychom měli kapsy na zimu sundávat, poněvadž trvalé obvázání kmene není pro strom dobré.

Místo kmene stromu můžeme naše bylinkové kapsy uvázat třeba i na sloup elektrického vedení, který často není nejkrásnějším prvkem naší zahrady a přemýšlíme, jak ho elegantně zamaskovat.

PŘÍRODNÍ ZAHRADA U SMRKU

Libuše Mičolová

Tato zahrada v Brně-Králově Poli na Ramešově ulici je unikátní přírodní zákoutí uprostřed bytové zástavby. Zahrada se buduje od jara roku 2004, kdy tento městský pozemek byl pronajat Občanskému sdružení Smrk, neziskové organizaci s právní subjektivitou, založené v roce 2000. Sdružení se zabývá ochranou životního prostředí, problémy trvale udržitelného života, městskou krajinou a ekologickým vzděláváním, výchovou a osvětou.

Budování zahrady, její provoz i praktické uskutečňování její společenské, kulturní, poznávací, ozdravné a výchovně osvětové funkce je umožněno skutečností existence našeho dlouhodobého projektu s názvem: „Veřejná přírodní zahrada – člověk v městské krajině, prostor k setkávání“. Jde o vybudování, udržení a péči o harmonický prostor, kde je dobře člověku i všemu živému, co v tomto místě žije.

Zahrada je poměrně malá, má 1360 m², ale zelení funkčně i opticky navazuje z jižní strany na sousední lesík a park s dětským hřištěm. Zde je i vstup do zahrady s bránou a informační nástěnkou. Intimita místa je dána i ochranným šestimetrovým terénním převýšením frekventované ulice Srbské ze západní strany. Také severní stranu zahrady rámuje svah, který ji odděluje pocitově od okolních domů. Svahy jsou porostlé stromy, jimž vévodí mohutný smrk mimořádných genetických kvalit, pro které byl vyhlášen za památný strom. Jeho rozsáhlé ochranné pásmo (350 m²) je součástí zahrady. Je v péči Odboru životního prostředí města Brna. Lesnická fakulta MZLU zde bdí nad přirozenou reprodukcí jeho semenáčků. OŽP a fakulta jsou také metodickými a odbornými poradci našeho občanského sdružení. Strom i celý prostor zahrady je hnízdištěm mnoha ptáků. V zahradě žijí i další živočichové, např. ježci, ještěrky, různí brouci a v nově založeném jezírku i vodní živočichové v symbióze s rostlinami. Také bylinné patro zahrady je velmi rozmanité. Místo má vysokou hladinu spodní vody (v hloubce 3,5 m je vodonosná štěrkopísková vrstva), což je pro vegetaci příznivé. Příroda nám zde štědře nabídla velmi mnoho.

Je jasné, že do takového místa člověk musí zasahovat citlivě, s vděčností a pokorou. Zahrada je pro veřejnost konkrétní živou inspirací kooperace různých životních forem. Proto také před většími zásahy do prostoru používáme metodu komunitního plánování, která rozvíjí tvořivost, aktivitu i odpovědnost občanů. Chtěli jsme, aby zahrada přijala nás lidi a hlavně naše děti i všechny, kteří potřebují živou a vitální přírodu k regeneraci sil i k inspiraci pro svůj život. Zatím se daří tuto vizi uskutečňovat.

Zahrada je přirozeně rozčleněna na několik funkčních ploch, které využíváme k neformálním i organizovaným setkáváním různých skupin obyvatel.

Cvičná louka slouží pohybovým aktivitám. V rámci Brněnských dnů pro zdraví zde pravidelně probíhají cvičení např. jogy, tai-chi, či-kung, břišní tance – některá z těchto cvičení i jako opakované letní výukové kurzy. Na této louce se odehrávají i hry a akce dětí. Také společná setkání rodičů, prarodičů a dětí u ohniště spojená s opékáním špekáčků, zpíváním a poví-

Mgr. Libuše Mičolová
jednatelka výboru
Občanského sdružení Smrk

dáním. Zde probíhají i akce Klubu M+M (maminky a miminka).

Rozárium a pěstitelský záhonek pomáhaly založit děti okolních mateřských škol. Každá třída zde má zasazen svůj růžový keř označený cedulkou. Při svých návštěvách zahrady mohou děti sledovat růst rostlin a proměny zahrady v průběhu roku.

V zahradě jsou rozmístěny slámové figury zvířat, které jsou od jara do podzimu součástí „pohádkové říše“ spolu s vodním jezírkem a bylinkovou spirálou. Figury zvířat jsou velmi oblíbené u dětí. Jsou pevné, je možno na nich sedět a také je různě přemísťovat.

V období vánoc je pod smrkem instalován slámový Betlém výtvarníka Jiřího Jedličky. Pan Jedlička naši zahradu navštívil a prostor se mu tak zalíbil, že se rozhodl pro nás slámové figury Betlému vytvořit. Existují ještě dva takové Betlémy, v Praze na Hradčanech a na Vysočině v jeho rodišti. Také nás naučil technice slámování. Letos v rámci Dnů Země byl v naší zahradě „Slámový festival“. Tato tvořivá manuální činnost se osvědčila i jako terapeutická metoda, která učí trpělivosti, obratnosti a spolupráci např. prarodičů a vnoučat.

Naše občanské sdružení navázalo spolupráci s TyfloCentrem Brno, které má rozsáhlou klientelu zrakově postižených občanů. Zahradu pravidelně navštěvují a cvičí zde speciální cvičení na špalcích. Mohou si projít variabilní hmatovou stezku, poznávat různé přírodniny a tvořit v rámci svého happateliéru. Pravidelně organizují své Happeningy. Někteří nevidomí, protože znají místo, navštěvují i akce pořádané pro širší veřejnost a integrují se tak přirozeně do občanského života.

V letošním roce se nám podařilo postavit v zahradě dřevěný altán, takže je zajištěna i ochrana před nepřízní počasí. Máme částečně vybudovanou masážní stezku na stimulaci nožní klenby. Zatím je podklad pískový, ale příští rok bude rozšířen o různé materiály. Tím se stimulace čidel v nohách rozšíří o trening vnímání. Tuto stezku již v letošním roce vyzkoušely děti, senioři i nevidomí spoluobčané.

V zahradě nejsou žádné běžné parkové lavičky, ale dřevěné špalky a fošny. To umožňuje velkou variabilitu a různé uspořádání prostoru podle momentální potřeby a množství návštěvníků. V příštím roce bude nutno vyřešit problém WC a „hospodářského“ koutu zahrady. Inspirací je pro nás permakulturní zahrada Rozmarýnku v Brně-Jundrově. S jejími pracovníky

máme navázanu velmi dobrou spolupráci. Za jejich odbornou pomoc a rady jsme velmi vděční.

Údržba a celý provoz zahrady je zajišťován dobrovolnou prací členů sdružení i řady občanů a odborníků. Takže zahrada slouží i k neformálnímu setkávání lidí při společné práci.

Nezbytné finance jsou zajišťovány z dotací vládních i nevládních organizací, z darů podnikatelů i jednotlivců.

Spolupracujeme s dalšími společenskými, odbornými i státními subjekty.

Rádi bychom u nás založili tradici „Živého vánočního stromu“. V loňském roce proběhl zkušebně nultý ročník, který měl velkou návštěvnost, příznivý ohlas u občanů, dětí i v médiích.

Na závěr letošního roku jsme připravili:

- „Vánoce v Přírodní zahradě u smrku“ a zveme tímto všechny lidi dobré vůle k návštěvě Betléma pod naším smrkem – živým symbolem tradice českých vánoc.
- neděle 17. prosince v 10.00 hod. – slavnostní zahájení vánočního týdne
- od neděle 17. prosince do 7. ledna – otevřeno každý den v době 10,00 – 17,00 hod.
- Společné návštěvy skupin školních a předškolních dětí je nutno předem domluvit a zařadit do harmonogramu, aby se skupiny příliš nekumulovaly.
- Od 5. prosince je v zahradě možno zakoupit jedličky v květináči.

FOTO: LIBUŠE MIČOLOVÁ

- Prodej jedliček v květináči:
čtvrtek 7. prosince 10,00 – 17,00
čtvrtek 14. prosince 10,00 – 17,00
od neděle 17. prosince každý den 10,00 – 17,00
- K zakoupenému stroměčku je přiložen návod jak o něj pečovat. Na jaře 2007 bude organizována společná výsadba stroměčků v lese.

Veřejná zahrada v Králově Poli se za krátkou dobu své existence stala nejen vyhledávaným místem pro setkávání místních obyvatel, ale také oázou pohody. Lidé k nám rádi přicházejí z každodenního ruchu města za trochou svěžestí a relaxace. Snad budeme inspirovat i pro jiná místa a lidi, kteří chtějí zachovat pro budoucnost a své děti živá a vitální přírodní místa i ve městě.

ODEVŠAD...

„Cvičitel zvířat tvrdí, že se to zvíře narodilo v zajetí, v Madison Square Garden. Tracy požádal, aby tygra vypustili v nejbližších horách.“

„A tam to má být bezpečné?“ divil se náčelník.

„V nejbližší divoké přírodě,“ zdůraznil Huzinga. „Kde nežijí žádní lidé.“

„Teď nemám na mysli lidi, ale tygra,“ řekl Bly. „Jak se tam užijí? Určitě narazí na nějakého lovce a ten ho zastřelí.“

„To jsou ale snad férové podmínky,“ poznamenal Huzinga.

...

Vysílačka se ozvala znovu v půl desáté. Stále byl všude klid. Náčelník zavolal svému náměstkovi.

„Už jsme tu měli dvě hlášení, že se vůbec nic neděje. Chci vědět o všem, co se kde jen šustne. Výsledek mi zavolejte.“

Náměstek se vzápětí ozval a řekl: „Všechny okrsky hlásí, že je všude klid.“

„Jste si jistý?“

„Ano, pane.“

„Už se tohle někdy stalo?“ chtěl vědět náčelník. „Aby se v celém New Yorku hodinu nic nepříhodo?“

„O ničem takovém jsem ještě neslyšel,“ přiznal náměstek.

„Tedy,“ řekl Bly Huzingovi, „něco se muselo stát. Ani jeden případ, žádní opilci, žádné výtržnosti, dokonce ani obyčejná krádež či narušení veřejného pořádku – za celou hodinu – v celém New Yorku.“

William Saroyan: *Tracyho tygr*, Argo, Praha 2005

MAMINČINA ZAHRÁDKA

Lenka Kvasničková

Moje maminka je vášnivá pěstitelka rostlin. K její smůle ovšem naše rodina nikdy nevlastnila pozemky, proto musela maminka postupovat v našem panelákovém bytě opravdu vynalézavě, aby se se svojí zálibou mohla jaksepatří vyřádit. Díky ní jsem mohla již od nejútlejšího věku sbírat zkušenosti v oblasti městského pěstitelství.

Tak například, když mi byl asi rok, okousala jsem maminčinu jedovatou dieffenbachii, o pár let později jsem zase spadla do truhlíku s kaktusy. Přežila jsem, maminka však prokázala stejnou odolnost jako já – pěstitelských pokusů nezanechala a s plnou vervou se pustila do pěstování masožravek.

O mamince by se dalo už dávno prohlásit, že „dělá permakulturu“, kdyby se toto slovo nenaučila používat až ode mě. Ke svým zahradnickým záměrům využívala vše, co měla zrovna po ruce – nejrůznější nádoby, krabičky, krabice, sáčky, sítky, střepy, odrotený polystyren, petlahve, tetrapacky, kmínky bývalých vánočních stromků, prostě cokoli, co si kdo dokáže představit. Často mě doháněla k šílenosti, když jsem lopatou vyhazovala ze skříně kelímky od jogurtů za jejich zoufalých námitek: „Nééé, to mám na výsevy!!“

Kávové logry ani vyluhované čaje se u nás taktéž nevyhazují. Přidávají se do kompostu, nebo se využívají jako mulč do květináčů. Do budoucna plánujeme

chov žízalek, kterým to prý moc chutná. Od té doby, kdy jsme si pronajaly za městem zahrádku, používáme kompostovací sáčky na organický odpad z kuchyně. Kamarád František, který mi je prodával, mě varoval, že vydrží maximálně tři dny – pak je vlhkost z organických zbytků „sežere“. Jenomže maminka šla na kompost vědecky. Vyložily jsme každý sáček sběrovým papírem a zbytky z kuchyně ukládaly až na tuto „izolaci“. Pytlík vydrží takto déle a přežije i závěrečný přenos na zahradu. Papír pak zkompostuje zároveň s odpadem.

Na balkóně jsme vždy měli léčivky a koření (mátu, meduňku, saturejku, tymián, levanduli, libeček, celer, šalvěj, bazalku atd.), rajčata, zkoušely jsme pěstovat i kukuřici (spíš pro okrasu, ale k večeři byla taky dobrá) a obilí (omylem vyrostlo poté, co maminka vyhodila do truhlíku „nějaké smetí“). Já jsem zase na stěny balkónu a zábradlí propašovala popínavky, jmenovitě břečtan, psí víno a klanoprašku čínskou (maminka jim sou-

mosty

ČESKO SLOVENSKÝ
DVOJTÝŽDENNÍK

Dialógy

MICHAL AJVAZ + GOCE SMILEVSKI
LÁSZLÓ NAGY + RUDOLF CHMEL
JAROSLAV RUDIŠ + LIBUŠE KOUBSKÁ
MAREK MAĐARIČ + LENKA PROCHÁZKOVÁ

Názory a postrehy

DANIEL FORGÁCS: Bezbranné komunálne voľby
LUKÁŠ JELÍNEK: Doba reformním vládám nepřeje
OLGA JANÍKOVÁ: Je na Slovensku
filantropia schizofrenická?

Zamyslenia:

MÁRIUS KOPCSAY: Kam sa uberá Visegrád?
ANTONÍN LIEHM: K28. říjnu - nejubilejně
GYÖRGY D. FENYŐ: Čo hovoria fotografie a mramor
ALEŠ PEJCHAL: Ztráta i znovunabytí svobody 17. listopadu

**Je užitočné ich čítať.
Je ľahké si ich predplatiť.**

mosty@computel.sk

hmně říká džungle a občas ji vídám, jak na ně záhadně hledí s mačetou v ruce).

Co se týče dalšího využití naší skromné balkónové plochy, maminka byla činná i jako „stavební inženýr amatér“. Z dob její kaktusářské kariéry nám zbyl foliovník, na jaře a v létě ho používáme na výsevy a v zimě jako „ekoledničku“. Na protilehlé straně vyrostla „minikůlnička“, jež slouží coby pěstební stůl a též úkryt pro věci všeliké.

A protože každý správný permakulturní pozemek, byť plovoucí ve více než dvacetimetrové výšce nad zemí, má obsahovat zónu jedna a zónu pět, máme na balkóně i divočinu. Lépe řečeno, divočina se přistěhovala sama v podobě hnízdicí poštolky, která u nás za kůlničkou šestkrát vyvedla mladé.

Dlužno říci, že balkónová permakultura má daleko k soběstačnosti a trvalé udržitelnosti. Pokud ale přežijete první neúspěchy, odpor vašich dětí a dravé ptáky kroužící ve vašem obýváku, máte šanci si permakulturou ve městě připravit mnoho krásného a obohatit život. Jako maminka.

FOTO: STANISLAVA KVASNIČKOVÁ

ORGANICKÉ ZÁHRADKY PRO ŠKOLY

Marcel Suško

Britská organizácia HDRA (Henry Doubleday Research Association) je jednou z najznámejších dlhodobých aktivných organizácií venujúcich sa rozvoju organického záhradníctva a farmárstva, výskumu a uplatňovaniu metód organického pestovania. Cesta organického pestovania je cestou, ktorá vedie k dopestovaniu zdravých potravín bez používania chemikálií, zúrodneniu nevyužitých alebo znehodnotených pozemkov, oživeniu, spríjemneniu, skrášleniu a zlepšeniu životného prostredia a krajiny, v ktorej žijeme.

Jednou z aktivít HDRA je aj SIEŤ ŠKOLSKÝCH ORGANICKÝCH ZÁHRAD. Tento projekt pomáha školám vytvoriť si na ich pozemku zaujímavú organickú záhradku a zároveň spája všetky zapojené školy. Umožňuje to ich vzájomnú spoluprácu, výmenu inšpirácií a úspechov. Deti a učitelia z týchto škôl sa vzájomne navštevujú a poriadajú spoločné stretnutia.

Projekt podporuje školy pravidelným časopisom s aktuálnymi radami, čo robí a tvorí v záhradke v daný čas školského roku. Pri založení organickej záhradky im pomáha odborný konzultant, ktorý im priamo na mieste poradí, ako začať, aby sa vyhli zbytočným chybám a neskôr je im k dispozícii poradenská linka. Projekt ich každoročne podporuje aj organickými semenkami rastlín a kvetín. Na ich webstránke http://www.gardenorganic.org.uk/schools_organic_network/index.php nájdete aktuálne správy z mnohých zapojených škôl, podporné vzdelávacie informácie a zónu vzdelávania, pomocou ktorej sa môžete stať postupne aj vy dobrými v tomto zdravšom a radostnom spôsobe záhradníctva. Ak máte chuť a chcete si nájsť priateľov, neváhajte kontaktovať ktorúkoľvek zo zapojených školských skupín.

Je to záhadne nebezpečné prostredie. V týchto projektoch totiž nikdy nechýba nadšenie. Ak máte organickú záhradku, výhodou je, že máte vždy na dosah veľmi zdravé

a vždy čerstvé ovocie, zeleninu, bylinky a krásnu prírodu. A to nenájdete a nekúpíte v žiadnom obchode. Záhradnícke projekty prinášajú do škôl viac: ZDRAVIE, KRÁSU, RADOSŤ A ROVNOVÁHU. Intelektuálne pracujúci ľudia potrebujú vyrovnať túto jednostrannú záťaž organizmu a najlepšiu šancu im poskytuje práve príroda, dotyk so zemou, rastlinami a aktivita, pohyb. Deti radi trávia svoje voľné chvíle v peknej záhradke. Mnohým žiakom to pomáha vylepšiť ich prospech v iných predmetoch. Mnohí žiaci, ktorí sú odsudzovaní za horší prospech a vyrušovanie na vyučovaní v triede, potrebujú práve tento druh aktivity, kde sa môžu plne realizovať a potom môžu školu jedinečne reprezentovať. Vandalizmus vzniká často práve kvôli tomu, že deti odtrhávajú od prírody, od kontaktu so živým svetom, od fyzickej aktivity a pohybu na čerstvom vzduchu, od možnosti dosiahnuť niečo vlastnými rukami, starať sa o to a dopestovať niečo. Na mnohých školách a aj v mestských komunitách si ľudia (dospelí, mladí aj deti) spoločne vytvorili spoločné záhradky, kde má každý svoj záhon. Nie sú to veľké záhrady, iba také, aby prinášali každému z vás radosť a potešenie. Ľudia si tam experimentujú, oddýchnu, vzájomne si pomáhajú, učia sa jeden od druhého, majú možnosť obdivovať záhony ostatných, prírodu a jej kvitnúcu krásu, a pri tom všetkom spoločne zažijú kopec srandy.

NAJÍT SPOLEČNOU ŘEČ

Rozhovor s Marcelem Suškem

Marcel Suško – * 1974 v Sečovcích na východním Slovensku. Vystudoval obor krajinná ekologie na Technické univerzitě ve Zvolenu a doplňkové pedagogické studium na Univerzitě Matěje Bela v Banské Bystrici. Pochází ze selské rodiny, která v podstatě do současné doby neopustila v mnohém tradiční způsob hospodaření. Hospodaří na 5 ha zemědělské půdy. Absolvoval dobrovolnickou stáž a zahraniční semináře ve Velké Británii. Půl roku pracoval na oddělení biologie v Centru pro Alternativní Technologie ve Walesu. V roce 2000 získal titul diplomovaného permakulturního designéra. Inicioval akce různého typu (živá voda, letní tábory, společně za čisté řeky,...). Marcel má 3 starší sourozence (sestra hospodaří spolu s rodiči); je svobodný.

Marceli, jaké okolnosti tě přivedly ke „kariéře“ učitele PK?

Jako děti jsme si rádi hrávali za vesnicí u potoka a často jsme o víkendech a prázdninách pobývali

si uvědomil, jaké měla tato událost návaznosti. Zdejší obyvatelé přestali chodit k potoku ve svých volných chvílích, a tak tato kdysi příjemná místa postupně pustla. Sousedé se přestávali scházet a začaly se vytrácet i společné akce v obci. (Tento

příběh nápadně připomíná francouzský animovaný film na motivy stejnojmenné knihy Jeana Giona „Muž, který sázal stromy“. Pozn. red.). Krajina se stala výrobním prostředkem intenzivního velkoplošného průmyslového zemědělství a všechny její další hodnoty byly zapomenuty.

Když jsem o pár let později začal studovat krajinnou ekologii, doléhaly ke mně samé depresivní informace – o vzniku ozónové díry, o slepnoucích ovcích v Austrálii, o likvidaci deštných pralesů, o zamořeném ovzduší a vodách, půdě, atd. Nikdo

zodpovědnou místní komunitu mě velice zaujal a navíc jsem si zapamatoval jednu z knih, v níž jsem zde listoval. Silná, v černé vazbě, v angličtině a s podivným názvem – *Permaculture*.

Později jsem na Zaježovou pozval několik přátel na Silvestra. Chtěl jsem jim nabídnout svůj nápad o založení komunity lidí, kteří by žili přírodě blízkým způsobem. Moc se to ale tenkrát nepovedlo – přátel se sešla jen hrstka a diskuze se nekonala. O nějaký ten rok později jsem se chtěl na stejném místě účastnit kurzu PK designu, který vedla exkluzivní lektorská sestava – Karol Končko, George Sobol, Patsy Garrard..., ale na kurz jsem se tenkrát nedostal kvůli studijním povinnostem. Jak jsem se pak dozvěděl, tehdejší osazenstvo Zaježové se odmítlo ztotožnit s myšlenkou možnosti využití např. plastů na pozemku a některých dalších strategií – měli svoje nekompromisní názory – a někteří z nich kvůli tomu přestali navštěvovat některé z aktivit kurzu. Tím si jej ale doslova zrušili. Na první úvodní kurz jsem se dostal až po skončení univerzity na letním táboře v Tichém Potoku 1997 a za celé dva týdny jsem absolvoval také úplný kurz permakulturního dizajnu v Žarnově, který byl velmi vydařený. Sešel se tu lidsky nesmírně silný tým.

Co obsahuje takový „Úplný kurz permakulturního designu“ a co je jeho cílem?

Obsah Úplného kurzu permakulturního designu samozřejmě nelze vtěsnat do tak strohého článku. Cílem kurzu je přenést Ducha a umožnit tak lidem nový pohled na život

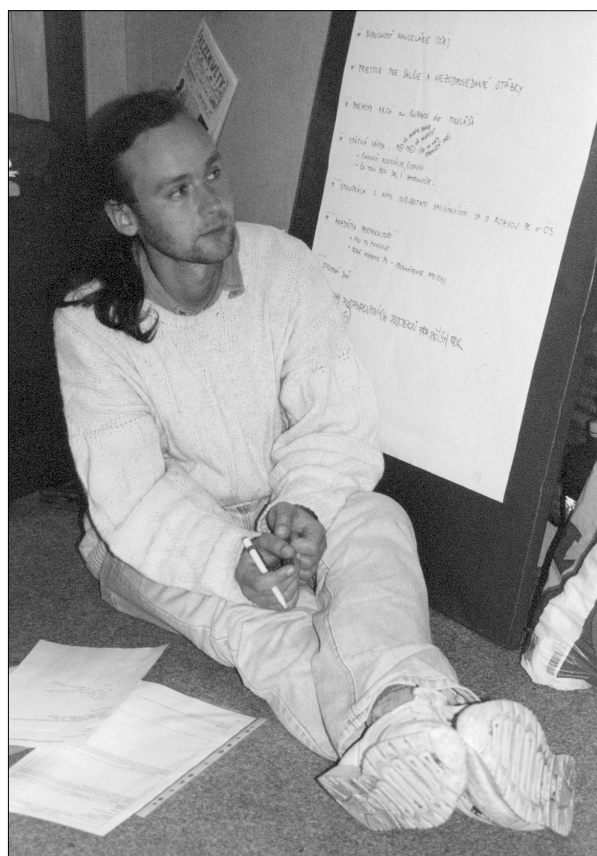

FOTO: LACO ŠVEC

v lese. Krajina byla tehdy živá, bylo zde množství volně žijící zvěře, ryb, bažantů, srnek, divých holubů, zajíců, divokých kachen, atd. Bylo mi asi 7 let, když jsem zažil situaci, která mě hluboce zasáhla. Na naše oblíbená místa přijely bagry, vytrhaly téměř všechny stromy a zplanýrovaly celou plochu pro stavbu velkoplošných meliorací a odvodnění Východoslovenské nížiny. Později jsem

ale kupodivu nenabízel žádná řešení.

Kde ses tedy poprvé doslechl o permakultuře?

Na „Zaježce“. Setkal jsem se zde s několika zajímavými lidmi – Igozem Chýrou, Vladkem Santou a dalšími, jejichž způsob života a záměr založit soběstačnou ekologicky

FOTO: GEORGE SOBOL

a svět kolem nás, na naše místo a možnosti v něm. Kurz poskytuje množství vědomostí a informací o ekologicky příznivých řešeních prostoru a krajiny. Je nabitý poznatky od základů po specifické obory a absolvent získává nové postoje, dovednosti a zručnosti, které doposud nemohl používat. Součástí kurzu jsou praktická cvičení, takže jeho absolventi jsou schopni samostatně navrhovat prostory podle principů permakultury a dokonce pořádat menší kurzy či přednášky permakultury. Z témat kurzů uvádím například: etika permakultury, principy přírodních systémů, základní principy permakultury a permakulturního designu, pozorování pozemku a analýza prvků, voda, půda, vzduch a teplo na pozemku, vegetace, stavby, hospodaření s odpady a další.

Pokud na sobě budou absolventi kurzů dále pracovat, mohou dosáhnout mezinárodně uznávaného titulu Diplomovaný permakulturní designér.

Kurz permakulturního designu je nejefektivnější cesta, jakou znám, jak je možné dosáhnout pokroku ve svém životě a jakékoliv oblasti činnosti tak, aby to přinášelo užitek zároveň ostatním. Na posledním kurzu byl člověk, který už na úvod zmínil, že přečetl o permakultuře množství knih, skoro všechny z těch, které u nás vyšly. Zeptal jsem se ho, zda si myslí, že se permakultura dá naučit pomocí knih. Odpověděl: „Ať bych přečetl sebevíc těch nejlepších knih, bez toho, že jsem tu, bych skutečně neměl o permakultuře ani

nejmenší pojem.“ Kurz je nesmírná zkušenost.

Jací lidé se zúčastňují kurzů?

Kurzu se účastní jak mladí lidé od 15 let, tak i maminky s dětmi. O permakulturu se zajímají hodně i ti, kteří se věnují oblastem zdravého životního stylu. Mezi nimi najdeme studenty vysokých škol, farmáře nebo třeba sociální pracovníky. Zkrátka všechny ty hledající zdraví prospěšnou změnu, ale i ty, kteří o tom nevědí vůbec nic, avšak zaujaly je myšlenky permakultury a mají chuť dělat něco pro sebe, svět a snad i hezčí budoucnost. Permakultura funguje všude a je pro všechny, kteří jsou připraveni ji přijmout a aplikovat ji. Účastníci kurzů často chtějí samostatně navrhnout svoji zahradu, dům, pozemek apod. Setkáváme se však i s lidmi, kteří se věnují určité životní filozofii či duchovní cestě a potřebují k jejich uskutečnění praktické nástroje, které jim může poskytnout právě tento kurz.

Očekávání se liší podle toho, o koho se jedná. Přinejmenším se dozvíte, jak pěstovat zdravou stravu bez chemie, efektivně zúrodnit půdu na zahradě nebo jak chytře navrhnout a zařídit dům. V neposlední řadě kurz ukazuje možnosti jak vylepšit svoji životní situaci, ale i životy jiných lidí či krajiny kolem nás.

Kolik to zabere času?

Design a změna pozemku trvá v závislosti na schopnostech, zkušenostech a možnostech jednotlivce a na tom, jak zvládá člověk organizaci věcí i sám sebe. Záleží také na vztazích s lidmi, se kterými spolupracujete. Důležitá je tedy i etika a životní priority. Kvalitní návrh designu pozemku vyžaduje dlouhodobou práci a to zpravidla přes rok a více.

Jak se Ti daří předávat zásady permakultury veřejnosti? Myslím tím především dospělé spoluobčany, kteří mají již své zvyky a postupy zažité a těžko je mění.

Lidé přijímají permakulturu rádi a s nadšením. Až se nestačím divit. Pro úspěšné předání permakultury je důležitá především komunikace s lidmi a vzájemná spolupráce. Hledat styčné plochy a to, co nás spojuje, učit se naslouchat. Když chcete někoho změnit kvůli tomu, že má nějaký špatný zvyk, můžete využít celou řadu nástrojů (např. zákon). Jenže čím víc se snažíte někoho měnit, tím méně vás má rád a tím méně je ochoten si něco od vás vyslechnout. Proto se učím neměnit lidi. Síla ne znamená moudrost, naopak, mnohem větší umění je najít společnou řeč. Když si budete všimát na lidech té lepší stránky zjistíte, že zvyky, které vám včera vadily, jsou zanedbatelné oproti hodnotě, kterou v sobě nosí. Často ztrácíme čas tím, že se zaměřujeme na věci, které nám na druhých vadí, místo toho, abychom se v nich pokusili objevit něco krásného nebo se s nimi pokusit uskutečnit něco jedinečného.

Zkoušejte, zdokonalujte se, ale hlavně nikdy nepochybujte o tom, že permakultura funguje. Těší mě, že se permakultuře daří, lidé se už dokonce k lepšímu mění sami od sebe. Už zjistili, že to přináší radost.

Ptali se členové Permakultura (CS), o. s., zpracovala Darina Hlavicová

FOTO: GEORGE SOBOL

PLEVELE NEBO DIVOKÉ ZELENINY?

Hela Vlašínová

MOCHNA HUSÍ

NÁTRŽNÍK HUSÍ - *POTENTILLA ANSERINA*

Tato nízká plazivá rostlina snáší velmi dobře sešlapávání a je proto velmi vhodná k zarůstání okrajů záhonů a cestiček. Po cestičkách, zarostlých mochnou, které vypadají velmi hezky, můžeme klidně chodit, podle potřeby můžeme zde sklízet nať nebo jednotlivé listy a využívat je jako velmi kvalitní krmivo nebo s nimi mulčovat. Rostliny přerůstající do záhonu pak můžeme sklízet ke kuchyňskému použití.

V jarním období přidáváme čerstvé mladé listy hlavně do hotových polévek. Cenné jsou totiž překvapivě vysokým obsahem vitamínu C, který je 10x vyšší než v citróněch. Starší listy můžeme uplatnit ve směsi s jinými bylinkami k přípravě polévek, špenátu nebo zeleninové kaše, kde se ztratí jejich chlupatost. Podušené listy (nejlepší jsou s olivovým olejem) můžeme uplatnit i jako nádivku do placek, palačinek nebo na pizzu. Pro zjemnění můžeme přidat brambory, ovesné vločky, mouku, mléko nebo vejčka.

Oddenky mochny jsou škrobnaté a můžeme je jíst i syrové. Lepší jsou však povařené, můžeme si z nich připravit poměrně výživné jídlo na způsob „eintopfu“, klidně i ve směsi s listy. Mají chuť trochu podobnou pastináku, mírně nahořklou. Nakrájené oddenky můžeme také nakládat na způsob okurek ve sladkokyselém nálevu. Do zásoby si je můžeme i usušit a rozemlít na krupici, kterou využijeme například k přípravě placek, lívanců nebo jako přísadu do těsta na chleba. Chuť je celkem přijatelná, trochu připomíná oříšky.

Příbuzná mochna nátržník má více tříslovin a je jedinečným, velmi rychle působícím lékem proti průjmům. Chce to ovšem překonat odpor, rozžvýkat očištěný oddenek a spolknout. Samozřejmě je účinný také čaj, i když ne tak rychle. Pokud ho doplníme sušenými borůvkami, získáme celkem lahodný léčivý nápoj, který neodmítnou ani děti. Svým vysokým obsahem tříslovin působí i méně hořký oddenek mochny husí velmi dobře na zanícené dásně a můžeme ho použít i při léčbě paradentózy.

Kromě léčby střevních potíží působí obě mochny velmi dobře na žaludek a odvar můžeme využít jako kloktadlo při zánětech v ústní dutině nebo k omývání vyrážek a ran.

Příznivým účinkem je zmírňování křečí hladkého svalstva včetně menstruačních bolestí. Výhodou je, že nemá žádné vedlejší negativní účinky.

Z obsahových látek stojí za zmínku ještě pryskyřice, flavonoidy kvercetin a kvercitrin, kaučuk, škrob, pseudosaponiny a cholin.

Sušené oddenky mochny husí nezaprou příbuznost s růžemi, mají podobnou vůni a můžeme si z nich připravit i voňavý polštářek nebo pytlíček k provonění prádla.

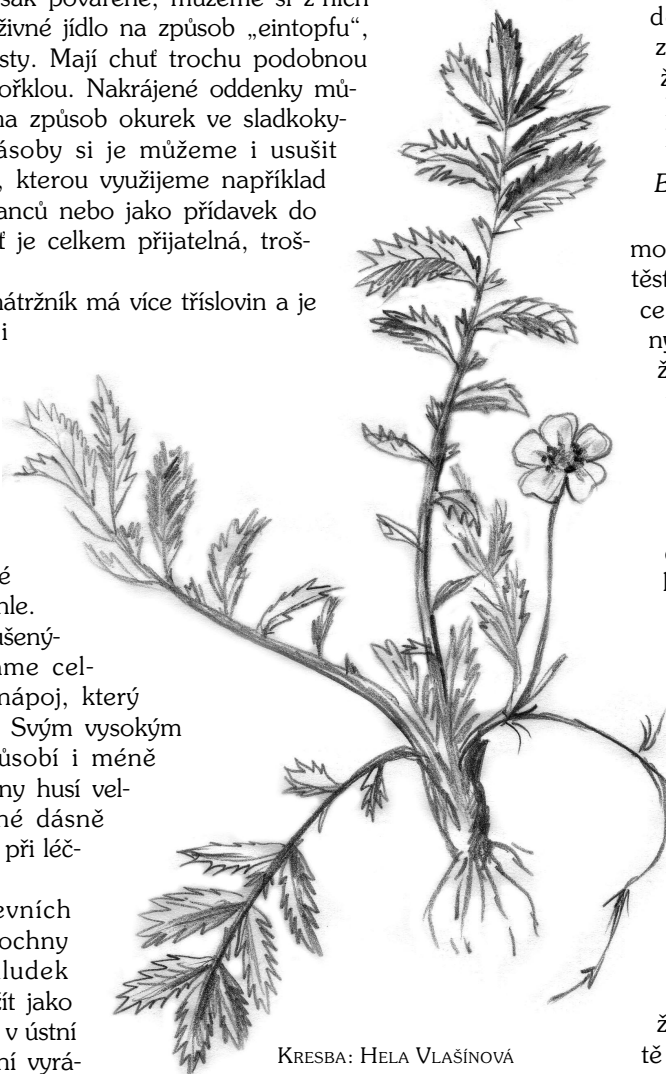
Kvasnicová polévka s bylinkami

Na tuku podusíme nakrájenou cibuli se dvěma hrstmi nakrájených lístků bylinek (kopřiva, mochna, lebeda, případně jitrocel, popenec, sedmikráska a další), dvěma na kostičky nakrájenými bramborami a mrkví. Až cibulka zesklouatí, přidáme kostku kvasnic, mírně osolíme a mícháme, dokud se kvasnice nerozpustí a nezačnou vonět. Pak zalijeme opatrně vodou nebo zeleninovým vývarem a vaříme, dokud brambory a mrkev nezměknou. Do hotové polévky můžeme přidat ještě hrst čerstvých lístků planých rostlin a trochu lístků bazalky nebo petrželky.

Bylinkové halušky

Z 2 dcl mléka, 250 g celozrnné mouky a jednoho vejce umícháme těsto, přimícháme 2 polévkové lžíce nadrobno nakrájených lístků planých rostlin. Kromě mochny můžeme použít hluchavku, kopřivu, trochu popence, sedmikrásku, jitrocel, jetel apod. Středně husté těsto pak protlačujeme přes haluškové síto s velkými oky nebo odkrajujeme po kouskách do osolené vroucí vody nebo polévky. Halušky jsou hotové, když vyplavou na povrch. Můžeme je použít jako zavářku do polévky nebo s brynzou, tvarohem, případně syrovou omáčkou a osmaženou cibulkou jako hlavní jídlo.

Mochna husí není úporným plevem, spíše okrasnou rostlinou, která svými velkými žlutými květy a stříbřitě chlupatými listy projasní lemy záhonků a cestiček a svými léčivými vlastnostmi i výživnou hodnotou je pro nás určitě přínosem.

KRESBA: HELA VLAŠÍNOVÁ

NA POUTI PO ZAJÍMAVÝCH KOUTECH SLOVENSKA S EUPC

V červenci letošního roku se v Brně, ve středisku ekologické výchovy Jezírko, uskutečnila již pátá Evropská konvergence permakultury u nás. Její součástí byla i exkurze po zajímavých slovenských projektech, z nichž některé vám představujeme v následujících číslech.

Zprávu o průběhu samotné konvergence uvedeme v příštím čísle Klíčové dírky.

ARBORÉTUM V KYSIHÝBLI

Hela Vlašínová

Na exkurzi po zajímavých místech Slovenska, která navazovala na Evropskou permakulturní konvergenci, jsme navštívili i Štiavnické vrchy. Tato oblast je velmi zajímavá z geologického hlediska, což v minulosti přispělo k velkému rozvoji báňské činnosti. Jak už to bývá, vedlo to ovšem nejen k rozkvětu celé oblasti, ale i k postupnému plundrování lesů. Hlavní strategickou surovinou, na které byla těžba závislá, bylo totiž dřevo. Používalo se nejen k výtuhám štol, ale také ke zpracování kovů hutním způsobem. V roce 1900 vedl neutěšený stav okolních lesů k založení pokusné lesnické plochy Arborétum Kysihýbel, kde bylo postupně shromážděno 282 druhů cizokrajných dřevin, pocházejících především ze Severní Ameriky. Cílem bylo najít druhy, které by se dobře na místní podmínky adaptovaly, a svým rychlým růstem mohly být použity k obnově lesních porostů. Tato pokusná plocha se nachází na ploše 7,73 ha nedaleko Banské Štiavnice. Celé arboretum je rozděleno na celkem 350 ploch o velikosti 15x15 m a všechny dřeviny jsou velmi systematicky pěstovány na čtyřech různých místech s odlišnými klimatickými podmínkami. To je velmi dobrý model i pro pěstování rostlin na zahradě, kde nám to za-

jistí úrodu navzdory různému počasí, a zároveň se při tom hodně naučíme. V takto organizovaném arboretu stromy zasazené na nevhodném stanovišti onemocní nebo dokonce vymrznou, na vhodných prosperují, rychle rostou a plodí. Vzhledem k blízkosti druhů, které se v přírodě nikdy nevyskytují spolu, zde dochází ke vzniku mnoha spontánních hybridů, údajně z lesnického hlediska velmi cenných. Z hlediska možnosti se zde něco od přírody naučit, je to jedinečná pokusná lesnická plocha.

Naštěstí potřeba dřeva pro báňský průmysl poklesla a k původnímu záměru rozšířit tyto cizorodé dřeviny masově do okolních lesů nakonec nedošlo. Přiznám se, že lehkomyslné zavádění cizích druhů do naší přírody pozoruji s určitými obavami, snad proto, že jsem se od manžela nakazila vnímáním takových zásahů z hlediska ochrany původních přírodních druhů. Takže jsem ráda, že toto arboretum zůstalo spíše velkolepou možností sáhnout si na kůru sekvojovce mamutího a dozvědět se tajemství její nehořlavosti, vidět na vlastní oči korkovník amazonský, obdivovat různé druhy obřích cypřišů, borovic, jedlí...

Skláněli jsme se tu v úctě před nimi, prodírali houštím, ale k největším zážitkům patřily jejich vůně.

FOTO: HELA VLAŠINOVÁ

Nevěřili byste, jak rozmanité vůně může mít třeba jedlové jehličí. Našli jsme jedli s mandarinkovou, citrónovou i pomerančovou vůní, které se mísily s dalšími, které jsme neuměli ani pojmenovat. Zážitek umocňovalo i to, že jsme žasli společně, o voňavé jehličí se dělili a sdíleli nadšení s ostatními.

Radost ze sdílení zajímavých zážitků nakonec procházela jako nit celou exkurzí, proto jsme si řekli, že se pokusíme o ni rozdělit i s těmi, kteří tentokrát neměli to štěstí být s námi. Takže díky a zase někdy na shledanou!

CYKLUS „SETKÁNÍ PŘÁTEL PŘÍRODNÍ ZAHRADY“

(vede Ing. Helena Vlašínová ve spolupráci s Ekologickým institutem Veronica a všemi lidíčkami ochotnými se podělit o svoje zkušenosti). Na setkáních se můžete dozvědět, jak se na zahradě obejít bez chemických prostředků i bez namáhavé dřiny, vyměnit nebo získat semínka méně známých zelenin, léčivých i kořeninových rostlin, koupit si stará a přesto „nezastaralá“ čísla časopisu „Zahrádky a zahrady“, aktuální čísla permakulturního časopisu „Klíčová dírka“ a různé užitečné publikace. Můžete se tu také podělit s ostatními o své problémy, úspěchy i recepty.

Setkávání bude probíhat každé **první pondělí v měsíci** v sídle Institutu **Veronica Panská 9, Brno** (v Domě ochránců přírody) v sále – 3. poschodí (pokud nebude uvedeno jinak) od října do června vždy od 17.30 do 19.00 hod.

Předběžný program setkání

- ☞ **8. 1. 2007** Přednáška ing. Ivana Jablonského o možnosti nakličování a doplnění jídelníčku o výhonky v zimním období.
- ☞ **5. 2. 2007** Biologická ochrana rostlin, možnosti využití dravých organismů na zahrádkách – tentokrát film.
- ☞ **5. 3. 2007** Různé možnosti pěstování rostlin ve smíšených kulturách, umění vybrat plodinám správné sousedy.
- ☞ **2. 4. 2007** Přednáška RNDr. Karla Slabého o pěstování a využití teplomilných zelenin, známých i méně známých.
- ☞ **7. 5. 2007** Jarní plané rostliny na zahradě i v kuchyni. Inspirace a výměna receptů – koná se na Ořešíně (bus 70).
- ☞ **4. 6. 2007** Přednáška ing. Ivana Jablonského o léčivosti hub a jejich využití k přípravě čajů a výtahů.

NA POUTI PO ZAJÍMAVÝCH KOLTECH SLOVENSKA S EUPC

ZVÍŘATA NA RODINNÝCH FARMÁCH I.

Dana Kellnerová

Na exkurzi organizované po letošní Evropské konvergenci permakultury jsme navštívili, mimo jiné, také netradiční farmu Gaba Škablovce v Kolíňanech nebo chcete-li „Sad Livia“. Gabriel dospěl po řadě let, během nichž zušlechťuje svoje pozemky, k velmi zajímavému chovatelskému pohledu, který představuje spojení životní filozofie a ekonomického uvažování.

Vietnamská prasata, kočky, psi i holubi zde žijí v naprosté svobodě. Na rozsáhlých pozemcích se pohybují téměř bez omezení, pouze zeleninová políčka jsou před prasaty chráněna. Dokonce i jejich rozmnožování nechává majitel zcela na přírodě. Počty prasat se pohybují v desítkách, podobně je tomu i u koček. Psů, doprovázejících na každém kroku svého pána, bylo asi 8, přičemž jedna z fen měla právě štěňata. Co návštěvníka upoutá hned na první pohled, je přátelské chování zvířat. Poté, co například psi nového příchozího ohlásí, se k návštěvníkům chovají přívětivě a také mezi sebou mají harmonicky vyjasněné pozice. Jako chovatele mne překvapilo, že nevidím ani náznak ohmutých pysků a vrčení. Naopak, vzájemné vztahy se projevují přichylností, hrami a komfortním chováním (jeden ze psů čistil ostatním srst vykusováním). Promiňte, prosím, že zacházím do takových podrobností, ale uvedené skutečnosti dokumentují atmosféru farmy. Se zvířaty je zacházeno zcela jistě velmi vlídně, protože se nebojí příchozích a ráda se nechají pohladit.

V uzavřených prostorách, buď ve voliérách, ohradách či výbězích (které nepůsobily stísněným dojmem), choval Gabo koně (středně velké rakouské plemeno Haffling), ovce (Racek – maďarské původní plemeno), králíky, krocany, slepice, kachny, husy a také perličky. Posledně jmenovaným by se na, africké savany připomínajících, pozemcích nepochybně velmi líbilo, stala by se z nich však nepolapitelná zvířata. Drobná prasátka pomáhají s „úklidem“ sadu. Paběrkuji na po-

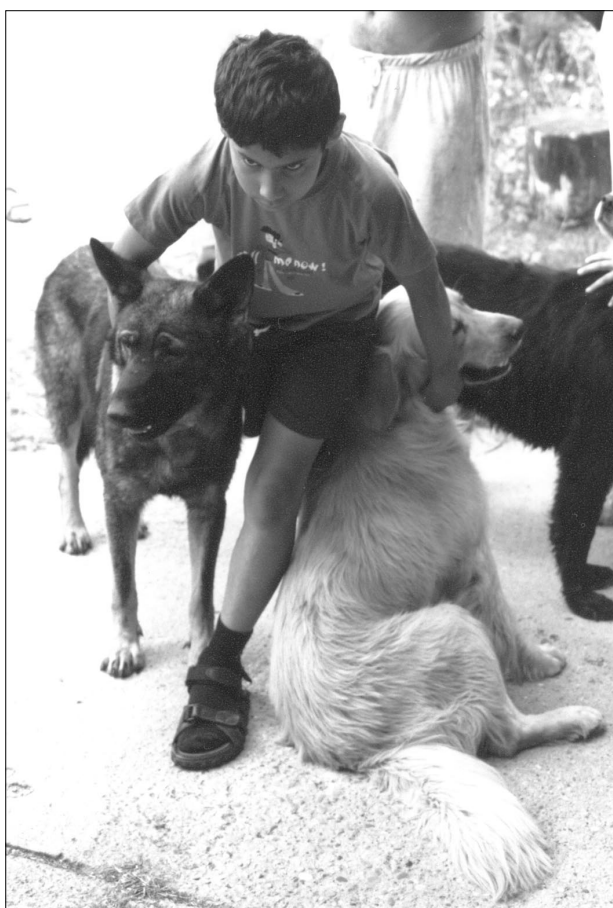

FOTO: LACO ŠVEC

padaném ovoci, vyžírají plevel a podle majitelových slov do jisté míry korigují růst stromů. Zkrátka a dobře, zvířata si tu žijí na první pohled jako v ráji.

V ráji se však nemusí řešit odchod zvířat na „onen svět“. A v tomto bodě se již dostáváme na tenký led... Gabo totiž tento problém, zdá se, neřeší (vždyť příroda úhynů zvládá sama). Část prasečího stáda majitel v zimním období porazí. Jejich maso je v okolí žádáno, protože má kvalitu biopotraviny. Nekompromisně jsou poráženy i kusy s nevhodným chováním, čímž se vysvětluje i výsledné neagresivní chování celého stáda. Problém úhynů je ponechán přírodě i v případě psů a koček. Majitel otevřeně potvrzuje, že občas stavby „upraví“ nějaká viróza. Mrtvou kočku nebo psa sežerou prasata (někdy i psi) nebo je majitel zakope. Tím však nevylučuje, že si kadáver prasata nevyhrabou. Kočky jsou přikrmovány jednou denně, prasata dostanou občas jadrné krmivo. Psi jsou krmeni pravidelně. Přestože jim nechybí pánova laskavost, veterinární péči postrádají očividně. Podobně jako kočky. Gabriel potvrzuje, že kastraci neuznává, protože je proti přírodě.

Je choulostivé tento přístup kritizovat. Gabo se snaží co nejvíce své pěstitelské a chovatelské jednání přizpůsobit přírodě. Co mne však napadá téměř ihned, je námitka, že nepracuje s přírodními formami zvířat,

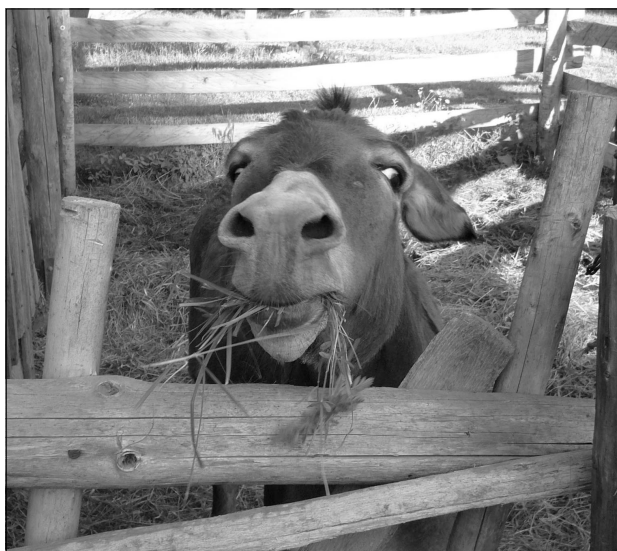

FOTO: ŠÁRKA ROUŠAVÁ

ale s vyšlechtěnými plemeny, která jsou již pozměněna a nemají tedy schopnosti a odolnost divokých či volně žijících druhů. Další problém je etický. I když... příroda je ve svých přístupech drsná... Neumím si však představit, že bych svého psiho kamaráda či oblíbenou kočku nechala trpět zanedbáním běžné veterinární péče nebo je nechala pomalu umírat na nějakou nemoc. A zde se nabízí další otázka, zda má majitel malé děti. Nebojí se přenosu chorob? Takových je celá řada – ne nadarmo se označují jako antropozoonózy.

Zcela protichůdným přístupem se vyznačovala další z navštívených farem – Mašekův mlýn. Majitelé prosazují systém agroturistiky a tomu také podřizují uspořádání celého hospodářství. Zvířata – koně, kozy, ovce, prasata (primitivní maďarské plemeno Mangalica) i osli – mají tradiční ustájení, přičemž přes den mohou využívat poměrně rozsáhlé výběhy. Na noc se však zavírají do chlévů, které extra velkými prostory neoplývají. Kozy jsou dojeny a kůzlata majitelé asi v 6 týdnech odstavují. Měli jsme možnost vidět malé stádo odstavených kůzlat, kterému však viditelně chyběl výběh s možností kvalitní pastvy. Podobně na tom byla i prasata. Volně se po pozemcích pohybovali pouze kočky a holubi, pro něž byl zřízen tradiční (sice romantický, ale chovatelsky nepraktický) holubník na sloupě. Tři psi jsou na různých místech pozemku (bez možnosti

intenzivnějšího kontaktu s jedinci svého druhu i s lidmi) uzavřeni v kotcích nedostatečné velikosti. Setkali jsme se zde také s chovem daňků, uzavřených sice v odlehlejší, ale nepříliš velké ohradě. Není mi známo, zda jde o potřebu pořídit turistům atrakci nebo zda se jedná o zvířata určená k porážce. V posledních letech je možno podobné chovy vidět čím dál tím častěji. V souhrnu ubikace zvířat na Mašekově mlýně odpovídají tradičnímu venkovskému přístupu, který vyhovuje lidem, ne vždy však zvířatům.

Popsané chovatelské metody jsou však v naší společnosti zažity natolik, že by mě nepřekvapovalo, kdybych se setkala s námitkou, co proti podobnému přístupu vlastně mám. Snad jen tolik. Domnívám se, že často zapomínáme na fakt, že i domestikovaná zvířata mají svoji inteligenci (mezi nejinteligentnější patří převzápivě prasata) a druhu náležející životní projevy (v poslední době se začíná, v souvislosti s chovatelstvím, užívat termín „welfare“ = životní pohoda zvířat). Tím, že zvířatům umožníme chovat se co nejpřirozeněji, projevíme nejlépe lásku, ohleduplnost a porozumění k „božimu hovádku“. Je to také jedna z cest, jak získat skutečnou biopotravinu.

Hodnotím-li s odstupem chovatelské přístupy na obou farmách, volila bych kompromisy. V prvním případě zvýšenou veterinární péčí, ve druhém vhodnější životní podmínky.

ZVÍŘATA NA RODINNÝCH FARMÁCH II.

Hela Vlašínová

Pár slov ke srovnání chovatelských přístupů z pohledu „drobnochovatelky“ koz.

Gabovu usedlost jsem vnímala jako jeho upřímnou cestu k pochopení zákonitostí a co největší přiblížení k přírodě, ne jako model, který bychom mohli bez přemýšlení převzít. Bylo vidět, že je otevřený k poučení a stále hledá. Jeho farma je pro okolí ohraničena plotem, takže ani psi tu nepobíhají zcela volně. Pokud mají potřebu lovit, uloví si nějaký oslabený kus ze stáda prasat a tak udržují stádo v kondici. Jejich teritorium je navíc natolik velké, že zcela uspokojuje všechny jejich potřeby, proto je největším zážitkem ze setkání s nimi právě jejich naprosto harmonické chování.

Na Mašekově mlýně je zcela jiná situace, kdy celý pozemek oplocen není a navíc se po něm stále pohybují „cizí“ lidé, protože je intenzivně využíván pro agroturistiku. Je tedy bezpečnější psy nechat přes den zavřené a pravidelně je venčit, jinak by začali obtěžovat turisty, jak jsme to pozorovali u volně pobíhající kočky, nebo by napadali kůzlata.

U odchovu kůzlat a prasat zřejmě převážil ekonomický pohled, možná i nedostatek vhodných ploch pro výběhy. Neměli jsme to s kým probrat, proto bych se k tomu raději nevyjadřovala.

Z hlediska rizika možného přenosu chorob a lékařské i veterinární péče si myslím, že Gabo nechává vše na přírodě a přirozeném výběru a držím mu palce, aby mu to fungovalo, i když vhodnější pro tento model se mi také zdají odolnější kříženci než poměrně citlivá čistokrevná plemena. Z mého „laického“ pohledu je ale riziko onemocnění mnohem větší u dítěte, člověka nebo i zvířete, které žije v nepřirozených a „úzkostlivě čistých“ podmínkách a pak se najednou setká nepřipraveno s jakoukoliv infekcí, než u člověka, který žije v souladu s přírodou a jehož imunita

vzniká postupným otužováním... Zvířata žijící přirozeným způsobem mají také instinkt vyhledat si v případě potřeby sama v přírodě lék, alespoň u koz volně pasených to spolehlivě funguje.

FOTO: LACO ŠVEC

KELTSKÝ STROMOKRUH A ŽIVOT ČLOVĚKA

Karel Daněk

Keltští druidové vnímali charakteristiku života lidí a často i jejich osud intuitivně podle toho, do jakého ročního období se člověk narodil. Tato období spojovali s určitými stromy. V keltském stromokruhu se střídají období spojená s celkem sedmnácti různými stromy za půl roku – a to po desetidenních obdobích.

Probíráme nyní postupně jednotlivá období keltského stromokruhu a charakteristiku života člověka, který se v tomto období narodil.

Oliva (23. 9.)

Oliva byla našimi předky velmi uctívaným stromem. Olivový olej je nejvhodnější pro obřady, v nichž se provádí svěcení. Když se rozsypou po podlaze místnosti listy olivy, navozuje to atmosféru klidu a míru. Lístek olivy s nápisem Athéna, nošený na čele, pomáhá k uvolnění bolesti hlavy. Ovoce olivy zase příznivě ovlivňuje plodnost žen.

Strom oliva je však především symbolem duchovní moudrosti, ale také blahobytu, slávy a silného zdraví. Lidé – olivy jsou symbiózou krásy, pochopení a rozumu. Mají velmi vyrovnanou povahu. Jednají uvážlivě a vyznačují se velkou dávkou trpělivosti a laskavosti. Jsou rozenými optimisty a jejich životní heslo zní: „S úsměvem jde všechno líp.“ Bývají vzdělaní, snad i proto se rádi pohybují ve společnosti moudrých lidí. Sami na sebe neupozorňují, jsou totiž poměrně nesmělí. Občas dokonce cítí nutkavou potřebu stáhnout se do ústraní, meditovat a přemýšlet o sobě i okolním světě. Mají vrozený cit pro spravedlnost a je jim cizí každá forma násilí. Patří k těm lidem, kteří kolem sebe přirozeně šíří klid, štěstí a radost.

Líska (22. – 31. 3. a 24. 9. – 3. 10.)

Líska zdomácněla v Evropě již někdy v mladší době kamenné. Byla spojována s posvátným číslem devět – devět let trvá, než líska přinese první plody. Na období lísky – konec března a přelom září a října – připadá devátý úplňk po letním a zimním slunovratu. Dřevo lísky bylo užíváno k nejrůznějším praktickým účelům

(k výrobě nástrojů, zbraní i ke stavbě plotů). Věřilo se, že díky kouzelné moci lísky lze najít ztracené věci. Pro to dodnes slouží lískové proutky k výrobě virgulí pro hledání vody i drahých kovů. Budete-li si chtít sami vyrobit takovou virguli, budete potřebovat vidlici z tříletého lískového prutu, avšak prut nesmí být z keře oddělen kovovým nástrojem, ale pazourkem. Spánek pod lískou přináší významné sny.

Líska je nenáročný keř zrovna jako lidé zrození ve dnech brzkého jara a podzimu. Jsou nenápadní, nesnaží se upoutat pozornost okázalými gesty a plamenými projevy, přesto mají na ostatní úžasný vliv. Jejich osobitý půvab jim pomáhá dosažení životního cíle spolehlivěji, než by se mohlo zdát. Jsou přívětiví k druhým, někdy až ke škodě svých nejbližších. Rádi působí na veřejnosti, milují společnost a společnost obvykle miluje je. V jednání s druhými bývají úspěšní. Jejich intuice, vyrovnanost a inteligence jim pomáhají odhadnout, kdy trvat na svém a kdy raději ustoupit. Umí také takticky počkat na vhodnější okamžik. Dosaženého společenského postavení nezneužívají ve svůj prospěch. Jsou velkorysí a srdeční. Ovšem vyjít s nimi v partnerství bývá tvrdý oříšek pro jejich nepředvídatelné reakce.

Lísky jen pomalu stárnou a dobře překonávají hluboké rány osudu. Ze životních zápasů vycházejí s omlazeným názorem na svět. Nebývá výjimkou, že se žení či vdávají i v pozdějším věku a někteří z nich se stávají otci nebo matkami tehdy, kdy ostatní myslí už na vnoučata.

Jeřáb (1. – 10. 4. a 4. – 13. 10.)

Odolný strom, který najdete v rovinách, v podhůří, kolem cest, uprostřed měst i v drsnějších oblastech. Její plody jsou tu vyhledávanou potravou ptáků. Ti pak roznášejí ve svém trusu její semínka do okolí. Jeřabina pak roste a plodí i v podmínkách, kde jiné stromy hynou. Také lidé zrození v tomto znamení se dokážou účinně vyrovnat se svým osudem, i s těmi nejtěžšími příležitostmi, které jim život přináší. Ačkoliv se to nezdá, jemnost zakletá ve stromu – jeřabině je silná a vytrvalá. Takové vlastnosti má dřevo jeřábu – je elastické, pevné, nesesychá a špatně se štípe. Proto z něj byly vyráběny dřevěné klíny a šrouby. Z jeřábu byly vyráběny také člunky tkalcovských stavů. Strom bývá jako ozdobná dřevina vysazován v horských parcích a zahradách pro nádherné zbarvení plodů na podzim. Oblíbeným stromem je jeřabina také proto, že svou korunou neubírá příliš světlo ostatním stromům a keřům.

FOTO: JAROSLAV SVOBODA

Lidé narození v období jeřabiny si nesou často do zrození dar přirozeného vkusu. Často mají filosofickou povahu. Přemýšlejí o zákonitostech tohoto světa a s chápavým úsměvem přecházejí poklesky své i druhých. Moc dobře vědí, že každá mince má svůj líc i rub. Jejich životní heslo by klidně mohlo být: zlepši sebe, tím můžeš zlepšit i svět. Jsou manuálně zruční a projevují umělecké nadání. Jsou mezi nimi malíři, architekti, módní návrháři, filozofové i lékaři. Milují vášnivě, jejich city jsou plné, třebaže nepříliš stálé. Mají touhu hledat – těší je noví lidé a nové poznatky.

Jsou skromní a obětaví. Pro druhé dokážou udělat maximum a na odměnu nečekají. Motivací je uznání a pochvala – i když se při ní rdí stejně jako plody jeřábu.

FOTO: JAROSLAV SVOBODA

HRA - CESTA K REALIZACI RODOVÉ OSADY

Michal Kratochvíla

Aneb budovat osadu a přitom se bavit. To je, oč tu běží.

Kdo se jednou pustil do tvorby, v které spatřuje smysl, která jej vnitřně naplňuje, zná ten pocit. Pocit pohlčení, tvořivého nadšení, kdy člověk zapomene na čas, jídlo, okolí a plně se ponoří do práce. Podobný zážitek, jako když hraje hru se zápletem.

Něco podobného se přihodilo i mně. Jednoho rána jsem se probudil s myšlenkami na projekt skutečné Rodové osady u nás. Hlavou se mi honilo vícero otázek: „Jak jednoduše předat myšlenky o projektu co nejvíce lidem? Čím zaujmout i ty, co o něm nic nevědí? Jak dát možnost příznivcům, aby finančně přispěli a přitom získali něco hodnotného? Jak předat myšlenky o osadě s trvale udržitelným životem co nejširší veřejnosti a zvláště pak dětem? Lze získat pravidelný příjem v rámci práce na projektu?“

Když upřímně hledáme odpověď, jsme otevření, tak se výsledek dostaví. Onoho rána se dostavil nápad. Nebo spíše NÁPAD – vytvořit hru, pomocí níž je možné popsat vizi vznikajících Rodových osad – kde se hráči budou moci přímo podílet na tvoření a tak si ve výsledku dokáží

snadněji představit vlastní kroky budování, uvidí konečnou podobu celku. A přitom všem se budou bavit. Do tohoto procesu se zapojí celá rodina – všichni vzájemně spolupracují, děti tvořivě vyjadřují své představy a rodiče jim naslouchají, dávají prostor k realizaci.

Myšlenkový řetěz byl započat a jeden nápad rozvíjel další. Přidali se i přátelé. Společně jsme vytvořili zapálený tvůrčí tým. Tak se během krátkých 2 měsíců zrodila první verze hry Rodová osada. Hry, ve které si každý vyzkouší, jak se vlastně buduje nová vesnice. Kudy povedou cesty, kde se budou rozkládat rybníky, kde porostou lesy, kde budou osadníci pěstovat ovoce a zeleninu. Může se zamyslet, jakou profesí by se chtěl živit, aby žil v souladu s přírodou, trávil více času se svou rodinou a současně i přispíval celé osadě. Hry, při které se spoluhráči zamýšlí, jaké společné budovy jsou potřebné pro samostatné fungování vesnice, co zajistí prosperitu jejím obyvatelům, jaké oživení znamenají zvířata (i když jen nakreslená na papíře).

Čím je stolní desková hra Rodová osada výjimečná? Především spoluprací. Ta totiž přináší spoluhráčům největší potěšení a k tomu ještě i bodové zhodnocení. Nejde zde o to někoho porazit, ale vnímat se spíše jako budovatelé a na konci si

odnášet dobrý pocit společně v tvůrčím procesu stráveného času.

Odměnou spoluhráčů je také pohled na rozmanitou krajinu, ve které se klikatí cesty lemované živými ploty, lesíky vytváří různorodé obrazce a po ploše se modrají jakoby rozeseté rybníčky. Někde se pase koník, jinde ovečka, tam poletuje včelka či poskakuje zajíc. Děti se radují ze svých stádeček ovcí, koní či lesních zvířátek a máme odzkoušené, že jednodušší varianta je přitažlivá i pro ty menší od 5 let věku.

Náročnější verze pak nabízí náhled do života reálné Rodové osady a zaujme i ostřílené hráče.

Za autorský tým Vám přeji radost ze hry i v životě

Michal Kratochvíla
hra-osada@volny.cz
www.hra.rodovaosada.com

FOTO K ČLÁNKU: AUTOR

DUBNOVÝ NÁMĚSÍČNÍK

Jiří moravský Brabec

DO SVATÝHO JIŘÍHO NEBOJTE SE HADA ŽÁDNÝHO.

Duben (lat. Aprilis, Aprilis vzniklo zkomolením jména Afrodité), dle hebrejského kalendáře měsíce Nisan (do 21. 4.) a ljar roku 5764, dubnový úplňk jest v označení americké zálesácké tradice Pink Moon, což v našem jazyce značí Růžový měsíc, dle keltského kalendáře stromů pak do 15. 4. jest měsíc olše zvaný Luis, následně pak měsíc vrby Sail. Od 6. do 13. 4. slaví židé Pesach.

Na duben jen neměj spoleh valný,
bývá jasný dnes a zejtra kalný.
Takový se duben nejvíc chválí
v kterém bývá čerstvý chládek stálý.

(Moravan – Kalendář na rok 1852)

*Trocha poezie z pranostik
sebraná*

- Na Květnou neděli nesmí se nic pict, aby se nezapekl květ obilí a květ na stromech.
- Na svatého Vojtěcha v polích samá potěcha. (23. 4.)
- Do svatého Jiří tráva neroste, kdyby ji kleštěm tahal, a po něm roste, kdyby ji palicí zatloukal. (24. 4.)
- Když je rozpůščka na Vincencína, urodí se hodně vína. (5. 4.)

Poslední uvedená pranostika bude asi většinu čtenářů nesrozumitelná ale to slovo rozpůščka se mi tak líbilo... Inu je to východomoravsky a znamená to prostě tání.

Pesach a velikonoce

Kdo má povědomost o tom, jak to bylo s Ježíšem, ví, že byl ukřižován v předvečer velkého židovského svátku Pesach. Zemřel v pátek (od té doby je to nešťastný den) ve tři odpoledne. Pesach Židé slavili na paměť toho, jak je Mojžíš vyvedl z Egyptského otroctví (jak hezky zpívá Spirituál kvintet) a pak je vodil čtyřicet let po poušti, aby se jim otrocké způsoby vykouřily z hlavy.

Selská logika tedy velí, že židovské velikonoce – začátek svátku Pesach, se mají krýt s křesťanskými, tedy s Bílou sobotou. Obě se určuje podle lunárního kalendáře (velikonoční neděle je první neděle po prvním jarním úplňku), tak to ani nemůže být jinak. Opak je pravdou. Znáte-li, kdy se slaví Velikonoce, jediné co víte, je, kdy není Pesach. Obě strany se totiž vynasnažily, aby se tyto dva svátky nikdy nekryly. Při tomto svátku židé pořádají v rodinném kruhu sederovou večeři na paměť jídla před začátkem cesty z Egypta. Nesmí se při ní jíst nic kvašeného, protože Židé jedli na příkaz Hospodinův nekvašené chleby.

Kratochvilné čtení v hluboké úctě k předkům a tradicím,
jakož i k mystifikacím, pro duben připravil
Jiří moravský Brabec

Od židovského Pesach vzniklo označení křesťanské svíce paškal, která se zapaluje o velikonocích. Vztít si někomu na paškal znamenalo vyslyšet ho při této svíci, což bylo jednak posvátné a jednak hodně dlouhé – je to velká a silná svíce. A od téhož Pesach vznikly i pašije – tedy velikonoční čtení, které se čte o pašijovém týdnu. Ten začíná na květnou neděli a končí na Velký pátek.

Pozor – květná neděle není ta o velikonocích, to je Boží hod velikonoční, ale ta týden předem. Latinsky se jmenuje Palmarum a Kristus toho dne vjel do Jeruzaléma na oslíku vítán davy, které mu mávaly palmovými ratolestmi. Ty u nás nemáme, tak se nosily do kostela světit kočky – pruty jivy. Je spousta pověr, co se dá se svčcenými kočkami dělat.

A když jsme u těch dalších dnů kolem velikonoc. Středa před velikonoce se nazývala sazometná nebo škarredá. Sazometná proto, že vrcholil úklid, vymetaly se saze z komína. Škarredá proto, že se Jidáš škaredil na Krista; už věděl, že zradí. Následuje Zelený čtvrtek. Snězte něco zeleného. Špenát, zelí, hrášek. Raději ne prošlý salám. Rovněž se má jíst med a zahánět blechy. Název Zelený čtvrtek je doložen už od 12. století. Večer na Zelený čtvrtek letí zvony do Říma. Velký pátek je posledním dnem, kdy se lze snadno dobrat k pokladu při čtení pašiji. Jen nezapomeňte včas vylézt z jeskyně. Rovněž se hrají pašijové hry (tradice se začíná obnovovat leckde). Kdo se toho dne umyje v potoku, bude celý rok zdrav. Prát prádlo a hýbat zemí se ovšem tento den nesmí. Následuje Bílá sobota. Světí se oheň a čeká se na vzkříšení. To se naplno slaví v neděli, kdy se znovu po půstu lidé vraceli k masu. Kromě klasického beránka se pochopitelně jedl i ten symbolický – sladký z těsta. Od kdy se na velikonoční pondělí šlehá

pomlázkou a polévá vodou, se vedou spory. Doloženo to ovšem je už ve 14. století a asi jde o zvyk předkřesťanský.

Odkaz svatého Vojtěcha

Svatý Vojtěch je slavný. Patřil k nejvzdělanějším Evropanům své doby. U nás na něj nikdo neměl. Pro to ho u nás nikdo neměl rád. Byl zvolen druhým pražským biskupem po roce 981 a chtěl, aby lidi dodržovali jakási pravidla. To se už tehdy neujalo. Chlastalo se, děvkařilo, kupčilo s otroky. Vojtěch na protest odešel do Říma do kláštera, což zaváňelo mezinárodní ostudou. Představte si, kdyb Klaus odešel do Švejcár, neabdikoval, ale nevrátil se. To by byla ostuda! A té radosti! Inu, jako tehdy. Boleslav II. pro něj poslal, že už se Češi fakt polepší. Houby! Dělati totéž a ještě mohutněji. Když mu před očima v kostele propíchl jednu Vršovku, která tam utekla hledat azyl před parohatým manželem, odešel podruhé. Bolek za ním zase poslal přemlouváče, a aby Vojtěch viděl, jak to myslí vážně, nechal mu zatím pomordovat celou rodinu v Libici. Včetně nemluvnat. Aby se to dobře pamatovalo, udělal tak na svatého Václava 995. Vojtěch pochopil, že to v Čechách nemá cenu, a odebral se k pohanským Prusům, obracet je na víru. Ti ho umlátili 23. 4. 997. Pak ho uvařili, maso obrali a lebku a kosti jako relikvii prodali Polákům. Poláci nad jeho hrobem zřídili arcibiskupství v roce 1000 ve městě Hnězdno. V roce 1039 jim lebku ukradl Břetislav I. a v Praze nad ní přečetl slavnostní závazek, že my Češi už nebudeme nadměrně pít, smilnit a prodávat otroky. Závazek dosud nebyl, pokud vím, zrušen a na plnění se pracuje postupně. Otroky už jsme splnili. Netrvalo to ani tisíc let.

Poučení – Chceš-li, aby tě měli Češi rádi, nebud chytrý a neber svou práci vážně. Prostě – dej se na pop music.